

До сщщото заключение водят и следващите относителни числа:

Периоди	Естествено нарастване (на 1,000 жит.)	Периоди	Фактически приръст (на 1,000 жит.)
1896—1900 г.	17.1	1892—1900 г.	15.5
1901—1905 „	18.2	1901—1905 „	15.1
1906—1910 „	18.3	1906—1910 „	14.5
1921—1925 „	18.2	1921—1925 „	20.8

Отъ тия данни става явно, че докато преди почването на войните България е излъчвала част отъ своето население, следъ Свѣтовната война, очевидно, благодарение на масовото прииждане на бѣжанци, както преди 1920 г., така и следъ тая дата, фактическиятъ приръстъ е значително по-голямъ отъ естествено нарастване.

Следъ установяването на факта, че населението на България не е затворено, а, напротивъ, сществува значително миграционно движение, по-нататъкъ въ доклада се даватъ мотивитъ за учредяването и редовно водене на поменатата статистика. Изтъкнати сж главно две съображения:

1. Важно е да се знае, отъ кои мѣста, окрѣзи, околии и селища се излъчватъ най-много емигранти, за да може да се потърсятъ, както причинитъ на емиграцията, така и срѣдствата за отстранението на тия причини. Почти сщщото важи и за имиграцията.

2. Въ България има обективни условия за изхранване на нейното население. Възрастнитъ лица, които я напушатъ като емигранти и които сж отгледани тукъ, представляватъ чиста загуба за националното стопанство, ако не компенсиратъ похарченото за тѣхната издържка, докато сж били неработоспособни. Каква е тая загуба — това ще може да се пресмѣтне, когато се знае преди всичко броя на емигрантитъ.

Установяването на тая брой, както и на броя на имигрантитъ, ще може да се направи само чрезъ редовното събиране и надлежно разработване на потребнитъ за целта статистически сведения.

Набелязани сж шесть начина за събирането на тия сведения.

1. Чрезъ редовното водене на **регистритъ за населението**, дето се записватъ всички преселвания и изселвания въ и отъ дадена община.

Въ България такива регистри, съгласно специалния за тѣхъ законъ, се водятъ отъ началото на 1921 г., обаче полученитъ резултати не сж задоволителни. Много общини не правятъ редовно и пълно тия записвания, вследствие на което, за сега не може да се изработи, възъ основа на тѣхъ, една пълна статистика изобщи за механическото движение на населението, а, като съставна нейна частъ, и една статистика за емиграцията.

2. Чрезъ така наречената **статистика на паспортитъ**. Държи се смѣтка за поисканитъ и разрешени паспортти, както и за броя на действително напусналитъ постояното си мѣстожителство лица съ паспортъ. Указва се, обаче, че често пѣти такива лица не напушатъ страната, а се установяватъ на работа въ друга община, като даже не уведомяватъ общината, която сж напуснали.

3. Заминаването на емигрантитъ за чужбина, особено задъ океана, почти винаги става чрезъ сключването на контракти съ компании за транспортъ. При това положение би могло да се очаква, че презъ една **статистика на тия контракти** ще могатъ да се събератъ сведения за емигрантитъ. Опититъ, обаче, не само у насъ, но и въ много други държави, е показалъ, че не всички заминавания ставатъ по тая начинъ. Много емигранти пътуватъ безъ да потърсятъ съдействието на транспортни компании.

4. Статистически данни за емигрантитъ и имигрантитъ биха могли да се намѣрятъ въ **респективнитъ чуждестранни статистики**, ако всички държави водятъ такива статистики. Указва се, обаче, че много отъ държавитъ не събиратъ и не разработватъ въпроснитъ статистически сведения.

5. Като най-рационаленъ и подходящъ се сочи начинитъ за събиране на сведения изобщо за мигра-

ционното движение отъ **пропусквателнитъ погранични пунктове**. Той се състои въ това, че всѣко лице, което, по каквато и да е причина, премине предѣлитъ на Царството, било за да влѣзе или излѣзе, на пропусквателния пунктъ, при провѣрката на паспорта, подава предварително попълнено листче, въ което сж вписани всички интересующи статистика сведения. Впоследствие, възъ основа на тия последнитъ, се отдѣлятъ листчетата на мигрантитъ и се изработва статистика за тѣхъ.

6. Най-сетне, статистически сведения за миграционното движение могатъ да се събератъ и **чрезъ комбиниране** на нѣколко отъ изброенитъ по-горе петь начина.

Следъ подробна преценка на изброенитъ шесть начина за събиране на въпроснитъ сведения и следъ като взема предвидъ досегашната практика на Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве по тая материя, която практика, сщщо така, бѣ подробно обяснена отъ представителитъ*) на самото Министерство, Съветътъ **намѣри, че при нашитъ условия, най-целесъобразно е да се възприеме начина, описанъ въ точка 5.**

Едновременно съ това, особено внимание се обърна на въпроса за обективнитъ признаци, възъ основа на които ще се отдѣлятъ мигрантитъ отъ другитъ лица, преминали пропусквателнитъ пунктове. Изтъкнаха се като най-важни следнитъ признаци: 1) намѣрението причинило пътуването, 2) продължителността на пребиването, 3) условията на транспортъ, 4) областъта избрана за установяване, 5) отдалеченостъта на тая областъ, 6) сщществуването на специаленъ контрактъ за настаняване на работа или за транспортъ и пр.

Подчерта се, освенъ това, че, за да могатъ да се събератъ и разработатъ сведения за мигрантитъ, необходимо нужно е да се уреди въпроса за миграцията съ специаленъ законъ, въ който да се опредѣлятъ и самитъ понятия за емигрантъ и имигрантъ. До окончателното изработване и гласуване отъ Народното събрание на такъвъ законъ, Съвета препоръчва да се възприеме дефиницията въ сега сщществуващия законопроектъ по тая въпросъ, а именно: „за емигрантъ (респективно имигрантъ) се смѣта всѣко лице, което напуща (или дохожда въ) страната съ целъ да търси и намѣри прехраната си въ (респективно отъ) други страни“.

Изказа се пожелание, щото бюрото на Върховния статистически съветъ да направи съответнитъ постѣпки предъ Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве за, по възможностъ, по скоршното изготвяне и внасане въ Народното събрание на законопроектъ за миграцията.

*) Споредъ чл. 8 отъ закона за Главната дирекция на статистиката, Върховния статистически съветъ се състои „отъ по единъ представителъ на всѣко министерство, главния директоръ и началницитъ на отдѣли при Главната дирекция на статистиката, титуляритъ на катедритъ по статистика и политическа икономия при Софийския (държавенъ) университетъ, председателя на българското икономическо дружество и петъ изестни лица по статистическата и стопанската науки или бивши директори на статистиката“. Освенъ това, бюрото на Съвета — състоящо се отъ единъ „председателъ, избранъ отъ министъра на търговията, промишленостъта и труда изъ срѣдата на членоветъ на Съвета и назначенъ съ указъ“ (чл. 13 отъ правилника за Върховния статистически съветъ), единъ подпредседателъ и единъ секретаръ, избрани отъ самия Съветъ (чл. 15 отъ сщщия правилникъ), всички съ две-годишенъ мандатъ, — това бюро има право да покани си съвѣтателенъ гласъ и всички лица, които било Съвета, било министъра, било самото бюро намѣри за потребно да бждатъ канени (чл. 22).

Тоя съставъ, очевидно, дава пълна възможностъ, отъ една страна, статистически нужди на всички министерства да могатъ непосредствено да се донасятъ и зацщщаватъ въ Съвета, и на второ мѣсто, решенията и пожеланията на последния веднага и пакъ непосредствено да се отнасятъ въ отдѣлитъ ресорси.

Това отговаря и на самата целъ на Върховния статистически съветъ, изтъкната въ чл. 2 на специалния за него правилникъ, а именно:

„а) достигането общности и единство въ статистическата дейностъ на разнитъ държавни, окрѣжни и общински учреждения въ страната; и

б) развитието на официалната статистика съобразно интереситъ на науката и управлението“.